

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ LIFELONG LEARNING В УКРАЇНІ

Аналіз європейських документів стосовно lifelong learning дозволяє розглядати цю концепцію як масштабний просвітницький проект, спрямований на сприяння особистісному розвитку, соціальній адаптації та психологічному благополуччю кожної людини.

Проте слід враховувати, що його наслідки не є настільки однозначно позитивними, як це проголошено в офіційних деклараціях. J. Field (2012) спробував критично та врівноважено визначити можливі ризики освіти дорослих в трьох сферах: економічну добробуті, індивідуальному благополуччю та спільній взаємодії. Існують дослідження в різних країнах, що не підтверджують суттєвого зростання заробітку після набуття професійної кваліфікації в зрілому віці. Ті, хто інвестує в нові навички, як правило, мають прибуток; однак, чим ближче вони до виходу на пенсію, тим нижча норма цього прибутку.

Водночас, для деяких людей ситуація навчання пов'язана зі стресом і тривожністю, що негативно впливає на психічне здоров'я та емоційну врівноваженість. Особливо гостра тривога виникає, якщо елементи освітнього середовища нагадують про попередній негативний досвід освіти, життєві невдачі та інші травматичні моменти біографії. Серйозне навчання висуває нові вимоги до людини і може призводити до невдоволення існуючим способом життя.

Стосовно зв'язку між освітою дорослих та залученням до різноманітних соціальних та громадських заходів, дійсно участь у навчанні демонструє тенденцію до підвищення соціального капіталу, розвитку соціальних компетенцій, розширення соціальної мережі, засвоєння суспільних норм і толерантності до інших. З іншого боку, навчальна діяльність може викликати неприємні життєві переживання людей. Соціально-професійна мобільність порушує наявні зв'язки з близькими, родичами та сусідами, які забезпечують соціальну підтримку в складних ситуаціях.

Оскільки питання стосовно наслідків освіти в нашому дослідженні було сформульоване в позитивному ключі, ми розглянули тільки один бік. Отримані результатикладаються в класифікацію функцій безперервної освіти: професійна функція включає придбання компетенцій і кваліфікацій, необхідних для реалізації на ринку праці; соціальна функція доповнює і збагачує процес взаємодії з суспільством, що передбачає знайомство з

сучасними технологіями взаємодії (в тому числі цифровими), мовою, культурою, новими цінностями та видами діяльності, формує грамотність в різних життєвих сферах: фінансову, правову, екологічну та ін.; особистісна функція забезпечує задоволення пізнавальних потреб людини, її інтересів і захоплень, розвиває моральний і естетичний аспекти повсякденного життя, допомагає виявити приховані здібності та сприяє загальному когнітивному розвитку.

Опитування психологів показало, що самостійна та неформальна освіта здатна приводити до деякої маргіналізації, відхилення від стандартів діяльності, прийнятих у професійному співтоваристві. Визначення інших можливих ризиків та неприємних переживань, що супроводжують освіту в дорослому віці, є перспективою подальших досліджень.

Для самих психологів навчання протягом усього життя залишається добровільним, самостійно-організованим процесом, що залежить від точної самооцінки власних можливостей та прогалин. У західній психології необхідність підтримки своєї компетенції визначена етичним кодексом APA. Період кар'єри, витраченої на безперервне навчання, набагато перевищує час формальної підготовки психологів. Тому навички безперервного навчання безумовно важливі, їх формуванню мають сприяти як базові освітні, так і аспірантські програми.

Наші дослідження педагогів свідчать, що викладачі університету мають нижчий рівень сформованості мотивації до навчання впродовж життя, пізнавальної активності та мотивації досягнення, ніж студенти – магістри освіти. Автори пов'язують це з тим, що викладачі вже мають вагомі професійні та особистісні успіхи, тому процес їхньої пізнавальної активності уповільнився. Окрім того, у викладачів на етапі професійного навчання не була сформована установка на необхідність навчатися впродовж життя. Наші результати уточнюють, що викладачі рідше звертаються до неформальних форм освіти, що пояснюємо регламентованістю їх діяльності.

Навчання завжди пов'язане із змінами. Воно створює нові, неочікувані можливості і перспективи; дає людині можливість впливати на власне майбутнє, надаючи вибір. Навчання ризиковане, оскільки порушує статус-кво, породжуючи відчуття неясності і невизначеності. Можливо визначити три типи дорослих учнів. Адаптивні учні звикли покладатися на вже відомі способи дії, але при необхідності готові їх коригувати. Учні, які генерують, шукають нові знання, ідеї та навички, люблять експериментувати і пробувати нове, ставлять перед собою складні завдання, чутливі до вимог і викликів в своєму середовищі. Вони беруть на себе ініціативу, а не очікують, коли їм скажуть, що і як потрібно вчити. Учні, які перетворюють (трансформують), мають навички протистояння і створення переломних змін. Для них зміни –

це процес розпізнавання прогалин, постановки цілей, складання плану навчання і підтримки мотивації для досягнення цілей.